

Biodiversitet i praksis – drift, pleje og anlæg

Todages efteruddannelseskursus på Molslaboratoriet

Dato: 27.-28. maj 2025

Adresse: Molslaboratoriet, Strandkærvej 6, 8400 Ebeltoft

Kursusudbyder: Biodiversitetskurser.dk

Antal deltagere: 30

"Liflige maj synger på sidste vers, men hvilket vers det er, når skovsangere snerrer i Krattet, skovpibere daler fra himlen på Sletten, og sangdroslen synger solen op, før fanden får sko på. Aurora, grøn busksommerfugl, citronsommerfugl og okkergul pletvinge dypper snablen i floret af mosetroldurt, høgeurt, tjærenellike og oksetunge. Alt sammen i et koncentrat af Danmarks fineste natur, som lige nu tager sig så smukt ud, at man ville ønske, at maj ville vare for evigt. Vi har to dage, og vi vil ikke spille et sekund!"

- Morten DD

Indhold

På dette todages kursus får du en grundig indføring i dansk natur og biodiversitet. Du bliver klogere på naturlige processer og dynamikker og på, hvordan naturens systemer fungerer, og vi gennemgår principperne for naturbaseret drift og pleje, som kan få betydning for det liv, du potentielt kan tiltrække til dine projekter.

Med tidens omsiggribende fokus på natur og biodiversitet i konkurrenceopdrag, visioner fra bygherrer og skærpede krav ifm. bæredygtighedsscreeninger og internationale forordninger, direktiver og målsætninger samt nu også Grøn Trepert, er det blevet en nødvendig kernekompetence for byggebranchens aktører at have en grundlæggende forståelse for, hvordan man ærligt og samvittighedsfuldt kan understøtte og skabe bedre vilkår for liv i bygge- og anlægsprojekter. Der er brug for vidensdeling, tværfaglige samarbejder og efteruddannelse, så vi som branche kan opnå et solidt vidensfundament om natur og biodiversitet at træffe faglige beslutninger ud fra.

Vil vi arbejde ambitiøst med at skabe levesteder i byerne, må vi hente inspiration i naturen. Vi må forstå, hvordan naturen virker! Fra økosystemer, dyr og planter interaktioner, livscykler og krav til levesteder – til naturlige processer og dynamikker. Kun sådan kan vi skabe de bedste betingelser for liv i vores projekter. Intet sted i Danmark er bedre til at illustrere det end Molslaboratoriet. Naturen her er ikke bare vildt varieret og artsrig - den er også særdeles pædagogisk!

Gennem stærke faglige oplæg fra et tophold af undervisere, biologitimer og *hands on*-oplevelser i Molslaboratoriets helt særlige natur skal vi fortrylles, inspireres og dygtiggøres ift. at arbejde med natur og biodiversitet og rådgive bygherrer og samarbejdspartnere om at skabe bedre vilkår for insekter, padder, krybdyr, fugle, smådyr, planter og svampe – også i byerne.

Målgruppe

Kurset henvender sig til en bred vifte af byggebranchens aktører som landskabsarkitekter, arkitekter, anlægsgartnere, naturmedarbejdere i kommunale drift- og planlægningsafdelinger, entreprenører, bæredygtigheds- og miljøansvarlige medarbejdere i små og store virksomheder og andre med interesse for at opnå en dybere forståelse for at arbejde med biodiversitet i praksis.

Undervisere og oplægsholdere

Morten DD Hansen (DD) er biolog, forfatter, selvstændig foredragsholder og en efterspurgt rådgiver af kommuner, virksomheder og politikere. Når han ikke kører land og rige rundt og formidler og underviser, lusker han rundt i Danmarks natur og tæller bestande af dyr og planter. Hvis han da ikke ligger med hovedet på en græstue og drømmer om at være en fugl.

Jacob Heilmann-Clausen (JHC) er biolog med en ph.d. om biodiversitet i skov, som han stadig forsker i. Han er lektor ved center for Makroøkologi, Evolution og Klima på Globe Institutet på Københavns Universitet og leder af Danmarks Svampeatlas, som inddrager svampeinteresserede borgere i kortlægningen af Danmarks svampe.

Hans Wernberg (HW) er botaniker med speciale i dansk vegetationsøkologi. Siden 2008 har han drevet virksomheden Care4Nature, hvor han arbejder med biodiversitet i bred forstand, både som rådgiver og praktisk udførende. Med udgangspunkt i et dybdegående kendskab til naturen og dens mekanismer udfører Hans, sammen med sit team af biologer og naturplejere, naturkortlægning, naturpleje og undervisning samt bekæmpelse invasive arter.

Anders Bjørnlund (AB) er uddannet anlægsgartner og jordbrugsteknolog og er partner i anlægsgartnervirksomheden Buus A/S, hvor han arbejder med netværk, relationsbaseret salg, teknisk backup og udvikling. Anders er opvokset på landet og har siden barndommen haft naturen, og interessen for samme, helt tæt på.

Jacob Sandell Sørensen (JS) er landskabsarkitekt og siden januar 2025 selvstændig bæredygtighedsrådgiver med særligt fokus på landskabs- og anlægsbranchen. Han er aktiv i Danske Landskabsarkitekters udvalg for Cirkulær Økonomi, næstformand for Fagudvalget for DGNB Byområder i Rådet for Bæredygtigt Byggeri og medlem af Råstofinitiativet, som arbejder for at fremme genanvendelse og mindske forbrug af nye råstoffer i anlægsarbejder. Jakob er særligt interesseret i landskabsarkitekturens potentiale for at skabe regenerative løsninger, der tilgodeser både natur og menneskers behov.

Anna Gerd Ellerbæk (AE) er landskabsarkitekt og fagkoordinator for naturpleje hos Københavns Kommune, hvor hun arbejder med at planlægge og koordinere naturplejen i København. Det indebærer fx at afprøve ild, få flere græssende dyr ind i byen og at indsamle frø fra lokale naturområder.

Flemming Helsing (FH) er uddannet skov- og landskabsingeniør og har arbejdet med naturforvaltning i mange år for Nordjyllands Amt, Aalborg Kommune og som selvstændig konsulent. Han er særligt interesseret i anvendt entomologi med fokus på sammenhænge imellem drift af arealer og artsindhold. Flemming blev som dreng medlem af Aarhus Entomologklub og har siden da været optaget af dag- og natsommerfugle.

Program

Turguide/oplægsholder: (XX)

Dag 1:

11:00 Ankomst, indkvartering

11:45 Samling i haven, velkomst

12:00 *Frokost*

13:00 **Tur i bakkerne – KALIBRERING, INSPIRATION, FORTRYLLELSE - og et mylder af liv!**

Der er næppe mange steder i Danmark, hvor man på så lille et areal oplever så stor variation i natur, som man gør på Molslaboratoriet. På bare 10 minutter kan man gå fra tør hede til artsrige kær, der er egekrat, birkeskove, bøgeskove og ellesump, blomsterrige overdrev og strandenge, rene vandhuller og moser. Vi skal med egne øjne se, hvor meget den landskabelige variation og kontinuitet betyder for naturoplevelsen - og for arterne. På blot 1,5 km² huser Molslaboratoriet halvdelen af alle Danmarks vilde plantearter og mange af de insekter, der er tilknyttet dem. Men hvorfor er der så uendeligt meget liv på Molslaboratoriet, og hvad har rewilding-projektet betydet for områdets natur og biodiversitet? Hvilken effekt har de store græssende dyr på landskabet og kan vi bruge nogle af Molslaboratoriets erfaringer med drift og pleje i bymæssig sammenhæng? (DD)

17:00 *Kaffe og kage i haven*

Pause

17:45 *Samling og præsentationsrunde*

18:30 *Aftensmad (+ sanghæfte)*

19:30 **Biologitime 1 – NATSOMMERFUGLE – skønhed og økologisk betydning**

Der findes over 2000 sommerfuglearter alene i Danmark, men størstedelen flyver i ly af mørket og lever i det skjulte. De forunderlige skabninger kommer i alle former og størrelser og med forskellige specialiseringer, og mange er helt ubærligt smukke. Men hvad adskiller en natsommerfugl fra en dagsommerfugl? Hvorfor er nogle så rigt dekoreret, når man alligevel ikke kan se dem? Hvor opholder de sig i dagtimerne, og kan vi skabe levesteder til nogle af dem i vores projekter? Vi får besøg af Flemming Helsing fra Aalborg Kommune, der vil introducere os til natsommerfuglenes verden. (FH)

20:15 *Pause*

20:30 **Biologitime 2 – KRAV TIL LEVESTEDER – og arter under lup**

I aftenens anden biologitime skal vi nærstudere nogle af de mange arter, der lever med os i byerne og blive klogere på forskellige dyregruppers krav til levesteder i forskellige livsstadier; hvorfor er variation i vegetationen og i strukturer så vigtig? Og så skal vi kåre dagens vinder af flest kursist-uploads på Arter.dk. Vi slutter med skarpe kæber, svingkøller og pollenbukser, når vi nærstuderer sjove detaljer på et udvalg af Danmarks biller, bier og sommerfugle under stereoluppen og bliver introduceret til, hvordan man identificerer arter. (DD)

22:00 **Lyslokning ved væggen**

Selvom kalenderen stadig melder forår, er skumring og nætter fyldt med insekter. Vi tænder lysvæggen og ser, hvem der kommer forbi. Er vi heldige, får vi besøg af nogle af mørkets skønheder - og måske flagermus! (DD/FH)

Dag 2:

06:00 Tur i bakkerne – MORGENFUGLETUR!

Det er tidlig morgen, og alle fugle i hele verden synger. Vi skal se, hvor mange vi (med lidt hjælp fra mobilen) kan identificere, og vi skal høre om de krav, som de forskellige arter stiller til deres landskab. Vi satser på skovsangere, rødryggede tornskader og et ordentligt læs spætter. (DD)

08:00 Morgenmad

Værelser ryddes

09:00 NATURBASERET DRIFT OG PLEJE - i praksis

En god plejeplan er afgørende for at sikre et projektområdes naturværdier fremadrettet, men hvilke elementer skal man prioritere, hvis målet er at øge naturkvaliteten, forbedre levesteder for dyr og planter og dermed sikre den biologiske mangfoldighed? Vi får besøg af biolog og indehaver af Care4Nature Hans Wernberg, der vil gennemgå principperne for naturbaseret pleje for os. Sammen skal vi blive skarpe på, hvad plejen betyder, og hvordan den skal udføres for at opnå det ønskede resultat. Hvilke maskiner kan hvad? Har slåningshøjde betydning? Hvad er en økologisk fælde? Og hvornår skal vi slå den blomstereng?

10:25 Pause

10:40 HVAD GRUSGRAVEN GEMTE – bar, tør, sandet jord – og et mylder af liv

Nedlagte råstofgrave er kendt som biologiske hotspots, hvor bar næringsfattig jord, vegetationsfattige overflader, stejle skrænter og midlertidige pytter skaber helt specielle vækstbetingelser for en række planter og dyr. Men hvilke arter foretrækker at leve under så ekstreme forhold? Og er der potentiale for at introducere flere næringsfattige miljøer i byerne? (DD)

11:00 RÅJORD SOM VÆKSTMEDIE

Vi får besøg af Anders Bjørnlund fra Buus A/S, som vil fortælle om et landskabsprojekt i Lisbjerg anlagt i råjord. Hvorfor har Buus anbefalet bygherre at arbejde med den eksisterende jord fra byggegruben, hvad var bygherres reaktion, og ville Anders gøre det igen? (AB)

11:20 I BÆREDYGTIGHEDENS NAVN – hvor starter vi?

Bygge- og anlægsbranchen er en kæmpe synder ift. fx mængden af udledt CO₂, alene transporten udgør ofte 80-90 % af udledningen i mange anlægsarbejder. Genanvendelse af eksisterende materialer, som fx vækstmedier, bør i fremtiden være normen i anlægsprojekter. Men hvem tager ansvaret for genanvendte materialer, der ikke kan beskrives præcist i SAB'en? Og efter hvilke bæredygtighedskriterier bør materialer til- eller fravælges i designfasen? Jakob Sandell Sørensen fra Sandell Sustainability kridter bæredygtighedsbanen op før den fælles debat. (JS)

11:30 GENANVENDELSE AF JORD - fordele og ulemper

Vi tager en snak i plenum om fordele og ulemper ved genbrug af eksisterende jord. Skal råjordens kornkurver beskrives? Hvordan undgår man udfordringer som stenhård jord eller mudderpøl, der er umuligt at arbejde i? Kan jord være for dårlig til at genbruges? Og hvad siger dyr og planter til det hele? (JS/AB/DD)

12:00 Frokost i haven

13:00 NYE DRIFT- OG PLEJEMETODER i landets største kommune

Københavns Kommune eksperimenterer ligesom andre kommuner med at optimere drift- og plejeindsatser ift. biodiversitet og bæredygtighed - fx ved at afprøve alternativer til maskinel slåning. Men hvornår det giver mening at sætte ind med store græssende dyr eller afbrænding i tæt befolkede områder i stedet for at køre en tur med maskinen? Anna Gerd Ellerbæk fra Københavns Kommune gennemgår et par projekter, hvor kommunen har introduceret alternative driftsmetoder og fortæller om tankerne bag. Kan man se en forskel på bynaturen allerede? Og vil borgerne dele parken med store græssende dyr? (AE)

13:30 SKOVENS BIODIVERSITET, grøn omstilling og tidens skovrejsningsmani

Alle taler om skovrejsning, men hvad indeholder en god skov med høj biodiversitet, og kan man lave sådan en fra scratch? Hvad afgør, om et skovrejsningsprojekt bare er endnu en træmark eller et område, der over tid kan udvikle seriøs naturværdi? Vi får besøg af Jacob Heilmann-Clausen, der forsker i skoves biodiversitet på KU. Sammen med Jacob skal vi blive klogere på skoven som økosystem og potentialer og faldgruber i forbindelse med skovrejsning i stor og lille skala, og vi skal tale om grøn omstilling, bæredygtighed og menneskets trang til virkelyst. Hvorfor er processer, dynamikker og naturlig succession så vigtige ift. biodiversitet? Kan man plante urørt skov? Hvorfor foreslår Jacob, at vi finder hængekøjen frem og giver plads til pil, birk og el i vores projekter, fremfor at plante traditionelle skovtræer i stort tal? Og kan små miniskove, der skyder op i byerne, andet og mere end at være nuttede? **(JHC)**

14:50 *Pause*

15:00 Tur i bakkerne – OPSAMLING

Vi strækker ben og går på jagt efter flere sjældne planter, insekter, interaktioner og eksemplariske fraegninger. Undervejs samler vi op på vigtige pointer. Vi tager kaffen med! **(DD)**

16:15 Opsamling og tak for denne gang.

16:30 *Afgang*

Ret til ændringer forbeholdes.

Vi glæder os til at se jer på Molslaboratoriet! ☺

Kursusudvikling:

Morten DD

Tine Gils

Biodiversitetskurser.dk

Kursuskoordinator:

Tine Gils, mobil: 2685 3000

Læs mere om Molslaboratoriet her:

www.naturhistoriskmuseum.dk/molslaboratoriet

